

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

כד' סיון תשפ"א 1377 (שנה כו')

נושא השבוע: דיני ממונות (לג)

ההפטרה: "וישלח יהושע" (יהושע ב')

פרשת שלח כך – שבת מברכין

ר"ח תמוז יחול אי"ה בימים חמישי ושישי מולדו ביום חמישי בשעה 10:15 ו-8 חלקים

"שלח כך אנשים" (יג, א)

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים [שבפרשה הקודמת]? לפי שלקתה על עסקי דיבה, שדיברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר?

וקשה, וכי את גודל רשעתם בא הכתוב להשמיענו?

ללמדנו כי מי שאינו רוצה לראות את האמת, לא יועיל אף אם מראים לו את האמת בעליל, וזו ההדגשה ברש"י "ורשעים הללו ראו" – הרי ראו בעיניהם ממש ולא מפי שמועה ולא מפי הכתב ובכל זאת לא לקחו מוסר וסופם שנענשו ומתו במיתה קשה ומשונה מלבד העונש שגרם לבכיה לדורות לעם ישראל.

רבי נחמן מברסלב אומר: "אמונה" ראשי תיבות: "נפתחו השמים ואראה מראות אלוקים, כשמאמינים – רואים.

"וידעתם את תנאותי" (יד, לד)

המרגלים היו אנשים מורמים מעם, צר היה להם לעזוב את המדבר מקום בו חיו כמלאכי מעלה, אכלו את המן – לחם מן השמים, שתו מבארה של מריים והיו מוקפים בענני כבוד, ולעבור לארץ אשר יצטרכו לחרוש ולזרוע בה כדי שיהיה להם מה לאכול ולעסוק בה בענייני חולין ולכן הוציאו דיבתם רעה כדי שישארו במדבר.

אולם עובד ה' אמיתי אל לו להתחכם יתר על המידה, אפילו שהדברים נוגעים לעבודת ה' ממש. אלא עליו לעשות את רצון ה' יתברך גם אם אינו מבין כיון שכך צויה לעשות. ועל זה נאמר: "וידעתם את תנאותי" – אף אם כוונתכם טובה היא, בכל זאת חטאתם בכך שסרתם מעלי ולא עשיתם רצוני שציויתי אתכם.

(מענינה של תורה)

"ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם" (טו, לז)

נאמר במדרש תנחומא: "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" – זו ציצית.

משל לאחד שהיה מושלך לתוך המים, הושיט לו הקרבניט את החבל ואמר לו: "תפוס חבל זה בידך, ואל תניחהו, שאם תניחהו אין לך חיים".

אדם אחד בא אל רבי שלמה מברנובין ואמר לו: "רבי, אני עוסק למלאכתי בשמש, והחום והבגדים מציקים לי, האם אוכל לפשוט את הטלית קטן מעלי?"

השיב לו הרב: חז"ל מבטיחים שמי שלובש ציצית מוגן הוא ואני מתפלא עליך: האם שמעת פעם שאם יטבע מישהו בים, והשמש תיקוד מעליו, שיצעק לו מישהו שישליך מעליו את גלגל ההצלה כדי שלא יכביד עליו? והלא זה מה שתופס אותו בתוך הגלים הסוערים..."

אמר להם הקב"ה לישראל: כל זמן שאתם עטופים במצוות אתם חיים וזה שנאמר: "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום"...

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן התפילה * שקיעה 7:44-7:47 * סוף זמן ק"ש 8:23

יציאת שבת: 9:11

יציאת שבת: 8:16

כניסת שבת: 7:24

סוחט את עצמו

בתחילת דרכי פתחתי חנות קטנה בפאתי השכונה בה התגוררתי.

מלכתחילה לא חשבתי שהחנות תניב תשואה גדולה אך זו תהיה ההשתדלות שלי לכלכל את משפחתי הרהרתי. אולם למרבה הפתעתי היתה דרישה למוצרים שמכרתי בחנות, יותר ויותר קונים החלו לפקוד את החנות. מכרתי מוצרים במחירים עממיים, היות והייתי מקפיד לקנות מוצרים במחירי מבצע. מהר מאוד העסק עלה ושגשג, התחלתי לקשור קשרים מסחריים עם אנשי קשר של מוסדות לימוד ולהעניק שרותים שונים. השקעתי הרבה בעיצוב החנות והפכתי אותה לרחבת ידיים. מאחר וההכנסות גדלו גם ההוצאות והרכישות גדלו ונזקקתי לרואה חשבון טוב, היו לי עיסקאות שבעבורן הייתי צריך את עזרתו צעד אחר צעד. הורי עקבו בסיפוק אחר החנות הקטנה שהלכה והתרחבה ואבי שמח לשמוע שאני מתחיל "להסתדר" ושהחנות מסיימת אט-אט את חובותיה ואני מתחיל להרוויח.

שכנו של אבי היה רואה חשבון ידוע, דוד שמו. הוא היה איש יסודי מאוד והכרתי אותו עוד מקטנותי. כשהתעניינתי על רואה חשבון טוב הסתייגתי מעלות השירות הגבוהה.

אבי בא לקראתי והציע לי את דוד "מכיוון שהוא שכן שלנו, הוא בוודאי יעשה לך מחיר טוב" אמר. דוד התגלה כאדם טוב לב ונדיב באופן מיוחד "אני לא כ"כ יקרן ושנית הייתי רוצה לדעת את מעגל הכספים החודשי שלך". הצגתי בפניו את הנתונים ואמרתי לו כי אני לא רק פותח עסק שהולך ומתפתח אלא גם מפרנס משפחה בת 9 נפשות, דבר שבהחלט אינו פשוט. הוא הסתכל ישירות לתוך עיניי ואמר: "תגיד לי, כמה אתה יכול לשלם".

חשבתי קצת ואח"כ נקבתי בסכום די מגוחך בכוונה כדי להתמקח עימו, הוא הסכים אך ראיתי פליאה בעיניו "אלו המושגים שלך לגבי רואה חשבון? אתה יודע שזו עבודה שונה מניהול חשבונות, אך מאחר ואתה שכן שלי אני מוכן לבוא לקראתך", וכך חתמנו על העיסקה.

העסק הלך וגדל ואני נאלצתי יותר ויותר להזדקק לשירותיו אך למרות זאת היה לי חבל על הסכום ששילמתי לו וביקשתי הנחה, הוא חיך בתדהמה "אני לא מבין אותך אתה מרוויח, בימינו נהוג להעלות את המשכורת ולא להיפך".

הזמן חלף העסק התרחב לחנות ענקית ונזקקתי יותר ויותר לעזרתו, נתתי לו פרוייקטים נוספים ותמיד ביקשתי הנחה. כשהייתי חוזר הביתה הייתי מרגיש מרוצה, הנה הצלחתי לקבל שירות כמעט בחצי מחיר ובכך לחסוך עוד כמה מאות שקלים.

הוא עבד בשבילי ללא הרף ואני הוספתי סניפים ומלמלתי משהו על הוצאות חשובות. הוא היה נועץ בי מבט תמה ומושך בכתפיו ואומר: "נו, נו, אם אין אז אין". כך זה נמשך שנים אחדות, הייתי מבקש הנחה זוכה למבט מתפלא ואח"כ להסכמה, ולכולם הייתי מספר איזה מזל יש לי ומכיוון שהוא שכן שלי הוא מקבל אותי כפי שאני. בעזרת עבודתו המעולה פתחתי סניפים נוספים, אך להעלות את המשכורת? לא ולא.

יום אחד התקשרה אחותי וצעקה בטלפון שאבוא מיד כי אמא בביה"ח, עזבתי הכל ונסעתי מהר אך כשהגעתי שמעתי על פטירתה. כולנו היינו בהלם, לא ידענו איך לעכל את הבשורה המרה ולבשר לאבינו. במהלך ההלוויה התמוטט אבי שהיה חולה לב ולאחר יומיים התייתמנו לצערנו גם מאבי. היינו בצער גדול, ההורים שלנו אינם.

אחרי "השבועה" קמנו שבורים ורצוצים, היה לי קשה מאוד לקום ולהמשיך "עסקים כרגיל", ואז נפלה עלי "טרגדיה" נוספת. כשהגעתי לסכם את החודש עם רואה החשבון לבשו פניו הבעה רצינית "אני רוצה לשוחח איתך לגבי המחיר". "נו", תמיד הייתי רק מוריד, מה הוא מבקש כעת? הרהרתי.

אך הוא הודיע בשפה ברורה כי החל מחודש הבא עלי לשלם לו סכום רגיל.

"מה פירוש סכום רגיל?" שאלתי והוא נקב בסכום.

"וכמובן זהו סכום שאני עושה רק עבורך, לאחרים אני לוקח הרבה יותר ואין להם עבודה מסובכת כמו שלך". "איני מבין מה קורה כאן" אמרתי בחלישות הדעת.

"מה אתה לא מבין?", "למה אתה דורש סכום כמו כולם כשעוד היום עבדת כמעט בחינם?" הוא הסתכל עלי בחמלה: "נו, באמת מה חשבת, שאני אעבוד בחינם? בגלל שאתה שכן? עסקים זה עסקים". אמר וחיך חיך עצוב. "אני יכול לדבר איתך בכנות?" הוא שאל, "לגמרי" השבתי.

"מבחינתי, הייתי אומר שניסית לסחוט לאורך כל הדרך ולהשיג מחיר זול ככל האפשר למרות מה שנתתי לך, וגם שהרווחת מאוד, נכון שאני שכן שלך אבל למה לא לשלם לי?" הסמקתי. "לולא אביך ז"ל לא הייתי מסתכל עליך. הוא ניגש אלי לפני חמש שנים וסיפר שפתחת עסק, לגבי המחיר הוא אמר שהוא ישלים את החסר ושאקבל כל הצעה שלך, היה לו חשוב שלא תיפול בפח ואם שמת לב, הרבה עצות שלי הצליחו למנוע ממך בעיות רבות".

"אז מה? אבא שלי השלים את החסר?" אמרתי נדהם.

"מה חשבת, שאעבוד כמעט בחינם?" לא ידעתי מה לומר ואיך, אבא שלי היקר, מה הוא חשב עלי.... המשכתי לעבוד עם דוד ושילמתי לו כפי שביקש, מעולם לא העזתי לבקש הנחה מאף אחד, רק שראיתי שהמחיר מופקע באמת. למדתי שכאשר אני מנסה לסחוט אני סוחט רק את עצמי, את מידותיי ואישיותי וההחמצה הזו מלווה אותי.

הלכות גניבה גזילה [לג]

פינת ההלכה

גזל בריבית [י] "היתר עיסקא" [א]

א. התורה אסרה להלוות וללוות בריבית (ש"ע י"ד סי' קס"א) בין שהלוואה בכסף, באוכל או בדבר אחר (ע"פ חומש דברים כג כ, ש"ע קס, נשך כסף לגר"א פרץ פ"א ס"א). יש אומרים שיסוד האיסור מדין גזל (נשך כסף סי' ז עמ' סו-סט). והאיסור בין שהריבית מהתורה ובין מדרבנן (ס).

ב. **הקדמה:** כיום כמעט ולא שייך לנהוג כהלכה מבלי להשתמש ב"היתר עיסקא" מפני החששות הרבים של ריבית המצויים בחיי היום יום. בחשבון בבנק, בתשלומי מים, טלפון, חשמל וגז, בקניה: באשראי, בתשלומים, בתשלום מראש על מוצרים, בקניה ושכירות דירה, בקנסות מצטברות, בפודה צ'ק בפחות משווי אצל "פורט צ'קים" וכן במוכר שטר חוב פחות משווי [כשאין הקונה מקבל אחריות לשטר/צ'ק], בתשלום מוקדם לבעל מקצוע על עבודתו, בגמחים המשאילים חפצים ללא תשלום וגובים דמי ערבון ורוצים להשתמש בהם עד להשבת החפץ, הלוואות בין שכנים של מוצרים מתכלים, בביטוחי חיים וכו'. על כן מומלץ לכל אחד לחתום על "היתר עיסקא" המצורף ולקרוא בתשומת לב את ההלכות המתייחסות ל"היתר עיסקא" זה (סי' רבית כחית פנחס פ"כ ק. ילקו" י"ד סי' קנט).

ג. "היתר עיסקא" – הינו דרך ללוות כסף ולהחזיר יותר ממה שלוה בלי שהתוספת הזו תחשב לריבית, ע"י שהמלווה נותן ללווה כסף להשקיע בעסקים והלווה מתחייב לעשות עסקים טובים ורווחים בכסף זה, ומסכמים ביניהם, שאחוזי הרווח מעסק זה הם כך וכך וא"כ יפסיד הלוקח (=הלווה), ואותם ישלם למלווה בנוסף לקרן שהושקעה על ידו (עיין רבית לאור ההלכה פ"כ ס"א-ג). [מפורט באריכות בשטר "היתר עיסקא" שמצורף לעלון].

ד. אע"פ שמותר מצד הדין להלוות כסף לעסקים ע"פ "היתר עיסקא" מ"מ יש לזכור שמצות עשה מן התורה להלוות כסף בחינם, ללא רווח בין לעני ובין לעשיר. ואם נותן ע"פ "היתר עיסקא" אינו מקיים מצוה זו, ולכן ישתדל בכל עוז שחלק מהכסף שמלווה יהיה באופן זה של הלוואה ללא ריבית (סי' להבנת חסד לח"ח הל' גמ"ח פ"נו, גזעות עולם – שער רבית פ"כ ס"טז).

ה. "היתר עיסקא" תופס לגבי הלוואות חדשות שביצע החל מתאריך החתימה על "היתר עיסקא", ולא על הלוואות שביצע קודם לכן אע"פ שעדיין לא הסתיימו (הליכות עולם לגר"ע יוסף ח"ח עמ' לב, רבית לאור ההלכה פ"כ ס"ז, הכנ"א חו"מ סי' קעו ס"א, קאה"ח סי' קמ"א ס"ק א נתיבות סס). ולגבי הלוואות שהיו קודם לכן ולא הסתיימו יעשה את הפעולות הבאות:

☒ תחילה יפרע הלווה את חובו בלי רבית ואח"כ יעשו הלוואה חדשה ע"פ היתר עיסקא ואז יכול לכפול הרווח בכל חודש כאשר ירצה (גם לכסות על מה שהיה לפני כן). וכיון שהוא עניין חדש

אין בזה שום חשש [ריבית מאוחרת להלוואה הקודמת] (הליכות עולם ח"ח עמ' לב, רבית לאור ההלכה פ"ז ס"א). ואם מדובר בהלוואה ששילם על חלקה ריבית, ימחל הלווה למלווה על הריבית שלקח עד עתה ומעתה יעשו היתר עיסקא על יתרת הקרן כנ"ל (רבית לאור ההלכה פ"כ ס"ק מז).

☑ אם הלווה חתם על היתר עיסקא הנ"ל ובנוסף יעשה קנין סודר אזי "היתר עיסקא" תופס גם על הלוואות שנמצאות בעיצומן וחתמו עליהם קודם לכן, כך שעל יתרת הקרן יתפוס ההיתר עיסקא מכאן ולהבא [לגבי ריבית ששולם כבר ראה פתרון כנ"ל] (רבית לאור ההלכה פ"כ ס"א, רבית – צריכת פנחס פ"כ ס"ט). (תהליך קנין סודר כדלהלן: הלווה יגביה כלי של המלווה כגון: מטפחת, עט וכדו' ויאמר שע"י זה הוא מקנה למלווה חלק בנכסיו [בשווי ההלוואה] ואז ייהפך כסף ההלוואה לעיסקא (רבית – צריכת פנחס פ"כ ס"ט, משנת רבית פ"כ ס"כו).

ו. כדי שנוכל לסמוך על ה"היתר עיסקא" שיציל אותנו מאיסורי הרבית הרבים עלינו לבצע את הפעולות הבאות:

☑ לקרוא ולהבין איך פועל "ההיתר עיסקא".

☑ לחתום באופן חד פעמי [הוא ואשתו או בעסק הוא ושותפו] על נוסח "היתר עיסקא" ולתלות על קיר הבית/העסק במקום בולט [כדי שיוכל לראותו ויזכור שזה מחייב אותו בכל עיסקה הנערכת].

☑ לכתחילה יקפיד להוסיף בכל הסכם חשבונית של הקניה, שכירות, תיווך, הלוואת כסף, מוצרים וכל שאר התחייבויות שיש להן השלכה ממונית שההסכם כפוף ל"היתר עיסקא" התלוי בביתו או חנותו ויסביר לצד שכנגד את דרך פעולת ה"היתר עיסקא".

ובדיעבד שלא כתב כן ה"היתר עיסקא" בכל זאת תופס (ס' רבית – צריכת פנחס פ"כ בסופו, רבית לאור ההלכה עמ' סס – ססג). אך אם מדובר בהלוואה גמורה בריבית חייבים לציין את ענין היתר עיסקא. (רבית לאור ההלכה פ"כ).

ז. כיום כל הבנקים חתומים על "היתר עיסקא כללי" (מלווה ה' ח"ב פ"ג). מ"מ טוב להוסיף בכל טופס שממלא בפעולותיו עם הבנק "ע"פ היתר עיסקא כתקנת חז"ל" (הליכות עולם ח"ח עמ' לט).

סוג הפעולות שאפשר לסמוך על היתר עיסקא זה הן:

* מותר לפתוח תוכנית חסכון בבנק ולקבל עליה ריבית מהבנק (רבית לאור ההלכה פ"כ ס"ג, הליכות עולם פ"כ).

* להפקיד את כספו בפקדונות קצרי מועד בין בשקלים ובין במטבע חוץ ולקבל על זה רווח [ריבית] (רבית לאור ההלכה פ"מט).

* לקבל הלוואה מהבנק [=משכנתא] לצורך רכישת דירה (הליכות עולם ח"ח עמ' מ, רבית לאור ההלכה פ"נד).

* מותר להשקיע בניירות ערך נושאי רווח וצמודים לדולר או למדד וכיו"ב (ק. ילקו"י יו"ד ס' קנט ס"כז).

* מותר להיות בחשבון העו"ש בזכות אע"פ שהבנק משלם לו על זה ריבית (רבית לאור ההלכה פ"כ ס"מז).

* ללוות כסף מהבנק על פי "היתר עיסקא":

@ לצורך עסקיו כדי להרוויח באמצעותו - ההיתר הוא לכתחילה.

@ כדי לפרוע חובותיו, לצורך הוצאות ביתו, קניית מוצרים לבית, לצורך הוצאות חתונת בנו וכו' - "ההיתר עיסקא" הוא בדיעבד (הליכות עולם לגר"ע יוסף ח"ח עמ' לט, רבית לאור ההלכה פ"כ ס"מח). מ"מ רבים מקילים בזה אפילו שלוה את הכסף כדי לפרוע חובותיו ולהוצאות ביתו וכדו' (ק. ילקו"י יו"ד ס' קנט ס"כו).

באופן שיש לו איזה עסק אחר שמרוויח בו [כגון: מפעל, חנות, דירה מושכרת בשכ"ד, דירת מגורים שלו, אגרות חוב, מניות, תוכניות חסכון, קופות גמל וכדו'] וכשמקבל את כסף ההלוואה יכול להקנות חלק משאר העסקים (הנ"ל) שמניבים רווחים הקיימים אצלו כנגד הסכום שקיבל מהבנק (פרשת רבית פ"טו ס"ה, עין ק. ילקו"י פ"כ ס' רבית – צריכת פנחס פ"כ ס"א-י, רבית לאור ההלכה פ"כ ס"כג).

* להיות במינוס ["אוברדרפט"] בבנק: דינו כהלוואת כסף מהבנק [שהרי הבנק גובה ריבית על מינוס בחשבון] (פ"כ ס"מז).

* מסירת צ'קים בתאריכים מאוחרים לבנק ובתמורתם מקבל כסף מזומן בסכום מופחת (נכיון צ'קים) דינו כהלוואת כסף מהבנק (פ"כ ס"נא).

להעיר ולעורר: מצורף לעלון זה שטר היתר עיסקא כללי, אנו מבקשים מכל אחד ואחת

לחתום על היתר עיסקא זה ולנהוג ע"פ האמור בו ולשומרו.

ניתן להשיג שטר היתר עיסקא כללי בטל: 08-8644452 או להורידו מאתר העלון

לעלון האיחוד דרושים מפיצים בהתנדבות לחלוקת העלון מידי שבוע לבתי כנסת באשדוד

למס' בתי כנסת באזור ב' ואזור ט' לפנות לטל: 08-8644452

טל: 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com